

Odgovornost članova uprave dioničkog društva i društva s ograničenom odgovornošću za štetu prema društvu

Peša, Monika

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:503722>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

KATEDRA ZA TRGOVAČKO PRAVO I PRAVO DRUŠTAVA

KOLEGIJ: OSNOVE TRGOVAČKOG PRAVA

POREZNI STUDIJ

Monika Peša

**ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE DIONIČKOG
DRUŠTVA I DRUŠTVA S OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU
ZA ŠTETU PREMA DRUŠTVU**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, 2024

Izjava o izvornosti

Ja, Monika Peša, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Monika Peša

Sadržaj

1.	Uvod.....	3
2.	Dužna pozornost i odgovornost članova uprave.....	4
3.	Business judgement rule.....	5
4.	Odgovornost članova uprave za štetu.....	6
	4.1. Općenito.....	6
	4.2. Odgovornost za štetu prema društvu i dioničarima.....	8
	4.3. Odgovornost za štetu prema vjerovnicima društva.....	12
	4.3.1. Pravna narav zahtjeva prema članu uprave	12
	4.3.2. Zahtjev prema članu uprave	13
	4.3.3. Odgovornost za štetu u slučaju povezanih društava te kod pripajanja i spajanja društva.....	17
	4.3.4. Ostvarivanje prava vjerovnika prema članovima uprave za vrijeme trajanja stečajnog postupka	18
	4.3.5. Zahtjev prema članovima uprave koji nisu podnijeli prijedlog za otvaranje stečajnog postupka nad društvom.....	19
5.	Odgovornost osobe koja je iskoristila svoj utjecaj u društvu i onoga tko je u tome sudjelovao	22
6.	Zaključak.....	25
	Popis literature.....	27

1. UVOD

Kada je riječ o organima koji vode društvo, Zakon strogo odvajava upravu i nadzorni odbor kao dva organa s različitim nadležnostima i odvojenošću osoba koje u njoj djeluju. U upravu dioničkog društva može se imenovati samo potpuno sposobna fizička osoba. Statutom društva mogu se odrediti druga svojstva ili uvjeti koje moraju ispunjavati osobe da bi se mogle imenovati u upravu društva. Zakon o trgovačkim društvima (dalje u tekstu: ZTD) u čl. 239. st.2. propisuje tko ne može biti imenovan u upravu društva.

Predmet ovog rada je odgovornost članova uprave dioničkog društva za štetu prema društvu, dioničarima i vjerovnicima. U uvodnom dijelu rada obrađuje se pažnja koju članovi uprave dioničkog društva moraju posvetiti vođenju poslova društva. Potom se analizira pravilo poslovne prosudbe (business judgement rule), kojim se isključuje sudska kontrola nad postupcima članova uprave ako su se pridržavali načela pravne prosudbe. Dalje se razmatraju situacije u kojima članovi uprave snose odgovornost za štetu. Također, raspravlja se pitanje je li odgovornost solidarna za sve članove uprave ili isključivo za one koji su prekršili svoje obveze. U nastavku se analizira pravo društva na naknadu štete, kao i slučajevi kada dioničari mogu podnijeti takav zahtjev.

Posebna pažnja posvećena je pravnoj naravi zahtjeva vjerovnika prema članovima uprave. Ovaj zahtjev detaljno se razmatra, uključujući što vjerovnik može tražiti od člana uprave, koje pretpostavke moraju biti ispunjene, tko nosi teret dokaza o njihovom ispunjenju te kako unutarnji odnosi u društvu utječu na odgovornost članova uprave. Nadalje, razmatra se odgovornost članova uprave u kontekstu povezanih društava, pripajanja i spajanja društava. Posebno poglavlje posvećeno je utjecaju stečaja na mogućnost vjerovnika da ostvare svoja prava, kao i odgovornosti članova uprave koji nisu pravovremeno podnijeli prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

Zaključno, rad obrađuje odgovornost osoba koje su zloupotrijebile svoj utjecaj u društvu, kao i onih koji su sudjelovali u takvim postupcima.

2. DUŽNA POZORNOST I ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE

Odredbe Zakona o trgovačkim društvima vezane za dužnu pozornost i odgovornost članova uprave imaju za cilj zaštitu kapitala društva.¹ Zakon na nekoliko mjesta uređuje odgovornost članova uprave za štetu, a ove odredbe su prisilne, što znači da se ne mogu mijenjati dogovorom. Ipak, za razliku od odgovornosti članova uprave u dioničkom društvu, postoji mogućnost ograničavanja odgovornosti ili čak odricanja od naknade štete prema članovima uprave, ali samo do određenih granica. Članovi uprave moraju obavljati svoje dužnosti s pažnjom koju bi pokazao odgovoran gospodarstvenik, kao i štititi poslovnu tajnu društva.² Njihova je odgovornost da čuvaju interese društva i da se suzdrže od bilo kakvih postupaka koji bi mogli nanijeti štetu društvu. Oni odgovaraju za svaku vrstu krivnje, a ta krivnja se pretpostavlja, pa je na njima da dokažu da nisu krivi za nastalu štetu. Vođenje poslova društva obuhvaća svako djelovanje koje je usmjereno prema cilju radi kojega je društvo osnovano, a pri poimanju djelovanja ne smije se praviti distinkcija između pravnih ili nekih drugih radnji članova uprave.³

Kada se procjenjuje kako članovi uprave trebaju postupati s dužnom pažnjom, važno je uzeti u obzir nekoliko stvari: a) obvezni su pridržavati se unutarnjih pravila društva, b) moraju se ponašati prema pravilima koja uređuju odnose društva s trećim osobama, c) dužni su međusobno surađivati, d) postupati s pažnjom koja je potrebna u struci, e) trebaju pokazati lojalnost prema društvu i njegovim dioničarima, te f) pridržavati se granica slobodne poslovne prosudbe.⁴

Uprava društva mora voditi poslove tako da ima kontrolu nad svim aspektima poslovanja društva, uključujući i povezane subjekte, te uspostaviti odgovarajući sustav unutarnjeg rada. U odnosima prema vanjskim subjektima, članovi uprave obvezni su poštovati sve važeće propise. Odluke koje donose u vezi s vođenjem posla moraju biti primjerene okolnostima, a društvo mora ostvariti sve svoje obveze prema trećim osobama, osim ako bi to ugrozilo njegove interese, koji imaju prednost. Unutar uprave, članovi su obvezni surađivati i uvažavati stavove drugih, te pružati potpune informacije. Lojalnost zahtijeva da članovi uprave svoje osobne interese podrede interesima društva.

¹ Čl. 248. st. 2, 252., 273., 397., 429., 430. ZTD.

² Čl. 252. st. 1. ZTD.

³ Barbić, J., Osobe koje vode poslove kao odgovorne osobe i određenje predstavnika pravne osobe po zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 2/2003, str. 781. dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?how=clanak&id_clanak_jezik=129653. 25.10.2015.

⁴ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 834.

Za društva s ograničenom odgovornošću, Zakon propisuje da članovi uprave koji ne ispunjavaju svoje obveze odgovaraju društvu za štetu, na isti način kao i članovi uprave u dioničkim društvima. No, važno je napomenuti razliku koja se javlja pri prosudbi odgovornosti, jer članovi uprave društva s ograničenom odgovornošću moraju postupati u skladu s uputama skupštine ili članova društva.⁵

3. BUSINESS JUDGEMENT RULE (PRAVILO POSLOVNE PROSUDBE)

U pravnom sustavu SAD-a razvilo se pravilo poslovne prosudbe (business judgement rule) prema kojem sudovi nemaju pravo miješati se u odluke članova uprave, pod uvjetom da se oni pridržavaju ispravne prosudbe pri obavljanju svojih zadataka. Ovo pravilo postalo je prihvaćeno i u njemačkoj sudskoj praksi, gdje se ističe da uprava dioničkog društva mora imati dovoljnu slobodu u donošenju poslovnih odluka, jer bez toga nije moguće zamisliti poduzetničko djelovanje.⁶ Kasnije je ovo pravilo uneseno u njemački Zakon o dionicama, točnije u članak 93. stavak 1. Prema njemu, član uprave ne krši svoje obveze ako pri donošenju poslovnih odluka racionalno pretpostavi da djeluje u najboljem interesu društva, na temelju relevantnih informacija.

Za primjenu poslovne prosudbe nužno je da se radi o poduzetničkoj odluci, da uprava razumno pretpostavlja kako djeluje u interesu društva, da nije riječ o prekomjernom riziku, da odluka bude temeljena na provjerenim informacijama, da ne postoji sukob interesa te da se djeluje u dobroj vjeri.⁷ Pravilo osigurava da član uprave ne prekrši svoje obveze, bilo zbog vlastite greške ili ne. Ova pravila štite slobodu uprave u donošenju poslovnih odluka, jer uprava može slobodno odlučiti što je najbolje za društvo, ali se očekuje da to bude u skladu s općim interesima i bez kršenja zakona ili statuta. Član uprave, koji ima posebna znanja, bit će u obvezi ista primijeniti, što podiže razinu pozornosti koju je dužan pokazati u svom radu.⁸

Poduzetnička odluka može uključivati i situacije gdje se privremeno žrtvuje dobit društva u korist dugoročnog rasta. Međutim, to ne smije uključivati prevelik rizik.⁹ Ukoliko član uprave postupi u lošoj vjeri ili ne vjeruje u ispravnost svoje odluke, neće uživati pravnu zaštitu i neće se smatrati da postupi u skladu s obvezama člana uprave.

⁵ Barbić, J., op. cit., str 399.

⁶ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 836.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid., str. 837.

⁹ Ibid.

Osim toga, članovi uprave imaju obvezu čuvanja povjerljivih podataka društva, uključujući informacije o poslovanju društva i njegovim klijentima. Ova obveza čuvanja tajne traje i nakon isteka mandata člana uprave. Iako članovi uprave nisu obvezni dijeliti povjerljive podatke sa dioničarima, obveza povjerljivosti prema njima postoji u okviru zakonom propisanih obavijesti. Također, poslovna tajna regulirana je Zakonom o zaštiti tajnosti podataka, koji nalaže da svi zaposlenici, uključujući članove uprave, moraju čuvati poslovnu tajnu. Kada je nužno za poslovanje društva, povjerljive podatke smiju otkriti samo ovlaštene osobe, uz pisanu suglasnost pravne osobe.

Kršenje obveze čuvanja poslovne tajne može dovesti do opoziva člana uprave,¹⁰ kao i do odgovornosti za nanesenu štetu. Osim toga, može se suočiti s kaznenom odgovornošću zbog neovlaštenog otkrivanja poslovne tajne, a povreda bankovne tajne, primjerice u banci, smatra se prekršajem.

4. ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU

4.1. Općenito

Zakon o trgovačkim društvima u članku 252. stavku 3. precizno opisuje situacije u kojima povrede njegovih odredbi mogu dovesti do odgovornosti članova uprave za štetu. To se događa, na primjer, kada se dioničarima vrati njihov ulog u društvo, isplate kamate ili dividende, kada se upišu, steknu, uzmu u zalog ili povuku vlastite dionice društva ili drugih društava, izdaju dionice prije nego što je cijeli iznos za njih uplaćen, dijeli imovina društva, obavljaju plaćanja kada društvo postane nesposobno za plaćanje ili prezaduženo, kada se daju naknade članovima nadzornog odbora, odobrava kredit, ili izdaju dionice suprotno uvjetima povećanja temeljnog kapitala. Ove radnje posebno utječu na odgovornost članova uprave.

Ako se poduzmu takve radnje, smatra se da društvu nastaje šteta. U tom slučaju, član uprave mora dokazati da nije odgovoran za štetu ili da šteta nije nastala. Odgovornost za štetu prema društvu leži na članu uprave, a društvo je vjerovnik. Ta odgovornost traje od trenutka valjanog imenovanja člana uprave pa sve do kraja njegova mandata ili opoziva. Također, odgovaraju i osobe koje nisu bile formalno imenovane za članove uprave, ali su obavljale funkciju člana uprave, tzv. faktični članovi uprave.¹¹

¹⁰ Ibid., str. 843.

¹¹ Ibid., str. 844.

Za štetu nije nužno da dođe do smanjenja imovine društva. Dovoljno je da radnja ili propuštanje člana uprave utječe na imovinu društva, što može značiti da imovina društva nije onako porasla kako se očekivalo. Na članu uprave leži teret dokazivanja da njegova radnja ili propuštanje nije predstavljalo povredu obveza niti da je bilo skrivljeno.¹² Prilikom iznošenja bilo kakve informacije kriterij mora predstavljati objektivni interes društva, odnosno da li bi se iznošenjem informacije društvu mogla nanijeti šteta, neovisno o tome je li informacija proglašena tajnom ili nije.¹³ Članovi uprave mogu biti odgovorni samo za štetu koju su sami prouzročili, a ne za postupke drugih članova uprave. Ako uprava ima više članova, odgovornost svih članova je solidarna, što znači da svi članovi zajedno odgovaraju za štetu koju su prouzročili, bez obzira na to koliko je tko od njih osobno odgovoran za nastalu štetu. Pri donošenju odluka, svaki član uprave mora biti aktivan i kritički procijeniti situaciju.

Član uprave može prekršiti svoju dužnost ako ne sudjeluje dovoljno aktivno u radu uprave, ako ne poduzme mjere da spriječi donošenje pogrešne ili štetne odluke, ako ne obavi potrebne nadzorne radnje, ako zna za štetnu radnju, ali joj se ne protivi, i slično. Ako više članova uprave svojim postupcima izazove štetu društvu, njihova odgovornost je zajednička (solidarna). Regres među njima određuje se prema pravilima iz Zakona o obveznim odnosima.¹⁴

Odgovornost članova uprave može biti isključena ako je radnja poduzeta na temelju valjane odluke glavne skupštine. To znači da odgovornost nije isključena prema društvu, ali može biti prema vjerovnicima društva. Odluka glavne skupštine mora biti donesena prije nego što se poduzme konkretna radnja. Kasnija odluka glavne skupštine neće moći isključiti odgovornost članova uprave. Također, odgovornost nije isključena ako je uprava dala netočne informacije glavnoj skupštini, što je utjecalo na donošenje odluke.

Davanje razrješnice članovima uprave za rad u prošlom razdoblju ne otklanja odgovornost za štetu koju su prouzročili u tom razdoblju.¹⁵ Također, odobrenje neke radnje od strane nadzornog odbora neće isključiti odgovornost člana uprave, čak ni ako je uprava bila obvezna tražiti suglasnost nadzornog odbora za poduzimanje radnje koja je dovela do štete.¹⁶

¹² Ibid.

¹³ Orehovec, T., *Odgovornost članova uprave dd-a za štetu nanесenu vјerovnicima*, Pravo o gospodarstvu, Zagreb, 1/2004, tr. 126.

¹⁴ Barbić, J., *Pravo društva.*, cit., str. 845.

¹⁵ Ibid., str. 846.

¹⁶ Ibid.

Članovi uprave neće odgovarati za štetu ako su postupili u skladu s uputama vladajućeg društva u okviru koncerna, jer su te upute obavezne, čak i ako su dovele do štete društvu. Međutim, odgovornost se može isključiti ako je šteta nadoknađena u istoj poslovnoj godini ili ako je osiguran pravni zahtjev za naknadu štete prema vladajućem društvu. Ako to nije učinjeno, članovi uprave su obvezni odbiti provedbu upute i, ako su postupili unatoč tome, odgovaraju društvu za štetu koju su prouzročili.

Statutom dioničkog društva može biti predviđeno da članovi uprave imaju svoje zamjenike. Odredbom članka 253. ZTD-a propisuje se da propisi koji vrijede za članove uprave vrijede i za njihove zamjenike, pa tako i u slučaju odgovornosti za štetu.¹⁷

Za posebne djelatnosti dioničkih društava mogu postojati propisi koji dodatno uređuju odgovornost članova uprave za štetu koju su prouzročili društvu. Zahtjev za naknadu štete može podnijeti društvo, dioničari ili vjerovnici društva.

Od slučajeva navedenih u čl. 252. st. 3. Zakona koji se odnosi na odgovornost članova uprave dioničkog društva po naravi stvari ne dolazi u obzir odgovornost kod društva s ograničenom odgovornošću jer ono ne izdaje dionice kao vrijednosne papire, ni odgovornost zbog izdavanja dionica kod uvjetnog povećanja temeljnog kapitala društva suprotno svrsi ili prije nego što se one u cijelosti uplate, jer kod društva s ograničenom odgovornošću nema dionica ni uvjetnog povećanja temeljnog kapitala.

4. 2. Odgovornost za štetu prema društvu i dioničarima

Zahtjev koji društvo postavlja prema članovima uprave zapravo je zahtjev koji društvo ima prema tim članovima, jer je društvo oštećenik u tom odnosu. Taj zahtjev nastaje zbog povrede obveza članova uprave prema društvu, temeljenih na njihovom imenovanju da djeluju kao članovi organa društva.¹⁸ Na temelju članka 252. Zakona, dioničari društva ne mogu podići zahtjev protiv članova uprave zbog odgovornosti za štetu. Ova odredba je namijenjena zaštititi društva, a ne dioničara. Dioničari ne mogu podnijeti tužbu protiv člana uprave jer takav zahtjev pripada društvu. Međutim, dioničari mogu tražiti naknadu štete temeljem članka 273. stavka 1. i 2. Zakona ako je šteta nastala zbog postupaka koji su na štetu društva, a koja im je

Okolnost pak da statutom društva nije predviđeno da je za poduzimanje neke radnje uprave potrebna prethodna suglasnost nadzornog odbora ne utječe na odgovornost članova uprave za štetu počinjenu društvu, jer to ne znači da zbog toga nisu dužni voditi poslove društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika.

¹⁷ Barbarić, K. Odgovornost za štetu članova uprave trgovačkog društva, Slobodno poduzetništvo, Zagreb, 8/2000. str. 109.

¹⁸ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 847.

izazvana, na primjer, iskorištavanjem utjecaja u društvu.¹⁹ Takva šteta koju dioničari pretrpe mora biti izvan smanjenja vrijednosti dionica, jer bi u tom slučaju jedini ispravan zahtjev bio podnesen društvu.

Ako dioničar pretrpi štetu koja nije povezana s padom vrijednosti dionica, poput štete nastale zbog neplaćenog zajma koji je dioničar dao društvu zbog stečaja, može podići tužbu protiv člana uprave. Također, dioničar može koristiti opća pravila odgovornosti za štetu, primjerice prema članku 1045. stavku 1. Zakona o obveznim odnosima, ako su ispunjeni uvjeti za to.²⁰ Za rješavanje sporova između članova uprave i društva, ili dioničara, nadležan je trgovački sud prema mjestu sjedišta društva, kako je propisano u članku 40. Zakona²¹, a ova nadležnost sada je uređena i člankom 34. stavak 3. Zakona o parničnom postupku. To ne utječe na situaciju ako tuženi više nije član uprave.²² U postupcima u kojima društvo traži naknadu štete od članova uprave, društvo zastupa nadzorni odbor, koji ima isključivu odgovornost zastupati društvo u tim sporovima. Odbor donosi odluku o pokretanju spora i može ovlastiti svog predsjednika da poduzme potrebne radnje prema sudu. Nadzorni odbor također može dati ili opozvati punomoć za zastupanje pred sudom.²³

Iako nadzorni odbor ima glavnu odgovornost za pokretanje zahtjeva za naknadu štete, moguće je da članovi uprave i nadzornog odbora ne djeluju u interesu društva. U tom slučaju, dioničari mogu biti ugroženi, jer bi mogli trpjeti štetu ako se odluke donose u korist članova uprave ili nadzornog odbora. Ako se članovi uprave i nadzornog odbora povežu s većinskim dioničarima, može doći do situacije u kojoj društvo poduzima radnje koje su korisne za njih, ali štete društvu. Kako bi se spriječila takva ponašanja, Zakon omogućuje manjinskim dioničarima da utječu na to da društvo podnese zahtjev za naknadu štete protiv članova uprave ili osoba koje su iskoristile svoj utjecaj u društvu. Manjinski dioničari mogu prisiliti društvo da podigne takav zahtjev, i to ako se odluka donese na glavnoj skupštini s dovoljno glasova. Dioničari koji imaju najmanje deset posto temeljnog kapitala mogu zatražiti podizanje zahtjeva, pod uvjetom da su dioničari najmanje tri mjeseca prije održavanja skupštine. Zahtjev se mora podnijeti u okviru glavne skupštine, a zapisnik mora sadržavati precizne informacije o tom zahtjevu. Dioničari koji nemaju pravo glasa također mogu zatražiti

¹⁹ Ibid., str. 848.

²⁰ Vukić, H., Građanskopravna odgovornost članova uprave i nadzornog odbora društva za štetu, *Odvjetnik glasilo*, časopis Hrvatske odvjetničke komore, 11-12/2009., str. 41.

²¹ Barbić, J., *Pravo društva*, cit., str. 849.

²² Ibid., cit., str. 850.

²³ Ibid.

podizanje zahtjeva, jer ovdje nije riječ o donošenju odluke, nego o podnošenju zahtjeva.²⁴ Zahtjev mora biti jasno definiran kako bi se kasnije moglo utvrditi je li ispunjen, iako nije nužno da bude precizno utvrđena visina tužbenog zahtjeva.²⁵

Prema Zakonu, društvo ima rok od šest mjeseci da podigne zahtjev za naknadu štete u ime društva, a taj rok počinje teći od dana kada je glavna skupština zaključena, a ne od dana kada je donesena odluka ili postavljen zahtjev.²⁶ Ako skupština traje više od jednog dana, rok se računa od dana njezinog zaključenja. U tom roku mora biti podnesena tužba, no pravo na ostvarenje zahtjeva može se ostvariti i prigovorom protiv zahtjeva koji društvo postavlja prema odgovornoj osobi. Zahtjev za naknadu štete u ime društva podnosi osoba koja inače zastupa društvo, što je obično uprava, osim u slučajevima kada je zahtjev usmjeren protiv nje. U takvim slučajevima, društvo zastupa nadzorni odbor. Međutim, glavna skupština može imenovati posebne zastupnike društva, posebno kada društvo podnosi zahtjev protiv članova uprave ili nadzornog odbora, jer u tim situacijama netko mora zastupati društvo.

Preporučuje se da glavna skupština imenuje posebnog zastupnika, pogotovo ako postoji sumnja u međusobnu povezanost članova uprave i nadzornog odbora, iako se zahtjev podnosi samo protiv pojedinih članova. Imenovanje zastupnika vrši se običnom većinom glasova na glavnoj skupštini, a imenovanje je valjano ako ga prihvati imenovani zastupnik. Iako dioničari koji nemaju pravo glasa na glavnoj skupštini prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu štete mogu predložiti kandidate za zastupanje, sud nije vezan njihovim prijedlogom prilikom odlučivanja.

Zakon također omogućuje manjinskim dioničarima, koji posjeduju najmanje 8 milijuna kuna temeljnog kapitala, da predlože trgovačkom sudu da imenuje druge zastupnike društva, ukoliko smatraju da bi to koristilo društvu u ostvarivanju zahtjeva. Ako sud odobri njihov prijedlog, društvo snosi troškove postupka. Iako dioničari mogu predložiti osobe za zastupanje, sud u konačnici nije vezan njihovim prijedlogom. Također, Zakon omogućuje da se zahtjev podigne nakon šestomjesečnog roka, ali samo ako postoje osnovane sumnje da je društvu nepoštenim djelovanjem ili grubim kršenjem zakona ili statuta društva nanesena šteta. U tom slučaju, teret dokaza snose dioničari koji traže podizanje zahtjeva, a sud ocjenjuje samo postoji li opravdana sumnja da je šteta nastala uslijed tih radnji.

²⁴ Ibid., cit., str. 851.

²⁵ Ibid.

²⁶ Čl. 273.a st.1. ZTD

Zahtjev za naknadu štete može se podnijeti i nakon isteka roka od šest mjeseci, ali samo u slučaju kada postoji osnovana sumnja u štetu nanесenu društvu zbog nepravilnih postupanja od strane članova uprave ili drugih odgovornih osoba. Sud ne ocjenjuje izgledе u sporu, već samo opravdanost zahtjeva. Ako sud odobri imenovanje posebnog zastupnika, on ima pravo donijeti odluku o podizanju tužbe, temeljeći se na stručnoj procjeni, jer dioničari obično nemaju potrebnu stručnost za ocjenu isplativosti tužbe. Ako posebni zastupnik procijeni da nema izgleda za uspjeh u sporu, neće podnijeti tužbu.

Troškove spora snose stranke prema ishodu postupka. Ako društvo ne uspije u sporu, dioničari koji su tražili podizanje zahtjeva dužni su društvu nadoknaditi troškove koji su veći od iznosa koji su dobiveni u sporu. U slučaju da je tužba odbijena, dioničari koji su tražili podizanje zahtjeva dužni su društvu nadoknaditi sve troškove, uključujući troškove suda i troškove za rad zastupnika. Ovaj sustav troškova osmišljen je kako bi se spriječilo neozbiljno pokretanje tužbi koje bi mogle izložiti dioničare velikim troškovima. Ako društvo podnese tužbu temeljem odluke glavne skupštine, a u sporu ne uspije, troškove snosi društvo, jer je to bila odluka organa društva.

Zakon također postavlja stroga pravila u vezi odricanja od zahtjeva prema članu uprave ili nagodbe u vezi s takvim zahtjevima. Odricanje ili nagodba ne mogu se izvršiti prije nego što proteknu tri godine od nastanka zahtjev prema članu uprave. Ova vremenska ograničenja ne vrijede ako je član uprave nesposoban za plaćanje ili ako je sklopio nagodbu sa svojim vjerovnicima kako bi izbjegao stečaj. Odluka o nagodbi ili odricanju od zahtjeva mora biti potvrđena od strane glavne skupštine, a potrebna je obična većina glasova, uz uvjet da manjina koja posjeduje najmanje 10% temeljnog kapitala ne bude protiv takve odluke.

Zahtjevi protiv članova uprave zastarijevaju nakon pet godina, a zastara počinje teći od dana kada je moguće podići tužbu protiv člana uprave. Zakon također propisuje posebnu kaznenu i prekršajnu odgovornost za članove uprave, uključujući kaznena djela poput davanja netočnih podataka, netočnog prikazivanja imovinskog stanja, povrede dužnosti u slučaju gubitka ili nesposobnosti za plaćanje, te zloupotrebe prava u gospodarskom poslovanju. Kaznene mjere uključuju kazne za nepoštivanje sudskih opomena ili za odavanje poslovnih tajni.

4.3. Odgovornost za štetu prema vjerovnicima društva

4.3.1. Pravna narav zahtjeva prema članu uprave

Ako vjerovnik ne uspije naplatiti svoje potraživanje od dioničkog društva, ima pravo zahtijevati naknadu štete od članova uprave. Sama prijetnja mogućom odgovornošću za štetu prema vjerovnicima potiče članove uprave na odgovorno postupanje. Time se istovremeno štite interesi društva, dioničara i vjerovnika, iako je zapravo riječ o zaštiti ukupnih interesa društva – i unutar društva prema dioničarima i prema trećim osobama s kojima društvo posluje.

Vjerovnik može podnijeti tužbu za naknadu štete protiv člana uprave ako ne može naplatiti potraživanje od društva.²⁷ Nije bitno kako je obveza društva nastala, ali važno je da društvo nije bilo u mogućnosti ispuniti svoje obveze kada je to trebalo i moglo, a sada ih više ne može podmiriti.²⁸ Vjerovnik nije obavezan prethodno tužiti društvo ili provoditi ovrhu, ali nije dovoljno ni samo odbijanje društva da plati.²⁹ Ključ je dokazati stvarnu nemogućnost društva da podmiri dugovanja, što se može utvrditi primjerice blokadom računa, obustavom plaćanja ili dokazima o neuspjehu drugih vjerovnika u naplati svojih potraživanja.³⁰

Da bi podnio tužbu, vjerovnik može dokazivati okolnosti poput blokade računa ili pozvati se na situacije u kojima društvo ne podmiruje obveze prema drugim vjerovnicima. Čak i ako je član uprave postupao suprotno zakonu, primjerice isplaćujući dioničarima imovinu društva u trenutku kada je društvo bilo insolventno, vjerovnik mora dokazati da je takvo postupanje zaista dovelo do nemogućnosti društva da ispunjava obveze.

Ovo pravo vjerovnika ne ovisi o zahtjevu društva prema članu uprave, iako su povezana. Zakon vjerovniku omogućava da izravno traži isplatu svoje tražbine od člana uprave, bez potrebe da se taj iznos prvo isplati društvu, a zatim njemu. Time je regulirano posebno pravo vjerovnika, iako odgovornost članova uprave primarno proizlazi iz njihove odgovornosti prema društvu za štetu. To znači da zakon predviđa mogućnost da i društvo i vjerovnik zasebno podignu tužbe protiv člana uprave, iako se temelje na istim činjenicama. Društvo u svojoj tužbi traži naknadu štete zbog štetnog postupanja prema društvu, dok vjerovnik traži podmirenje vlastitog duga.

Ako vjerovnik uspije s tužbom protiv člana uprave i time naplati svoju tražbinu, društvo više nema pravo zahtijevati naknadu štete od tog člana uprave za isti iznos. Jednom kad član

²⁷ Čl. 252. st. 5. ZTD

²⁸ U odgovornost po toj osnovi ne spadaju slučajevi u kojima društvo uopće nije moglo podmiriti obvezu o njezinu dospjeću pa član uprave nije bio taj koji je spriječio podmirenje.

²⁹ Barbić, J., Pravo društva., cit., str. 856.

³⁰ Orehovec, T., op. cit., str. 129.

uprave plati vjerovniku, šteta za društvo prestaje postojati, jer vjerovnik ne može biti isplaćen dvaput. Slično, član uprave se ne može braniti prigovorom da paralelno teče spor između vjerovnika i društva ili da je presuda u drugom postupku već donesena. Bitno je da vjerovnik može biti podmiren samo jednom, bilo izravno od člana uprave ili preko društva.³¹

4.3.2. Zahtjev prema članovima uprave

Vjerovnik može članu uprave društva postaviti zahtjev za isplatu duga društva, uključujući glavnica, kamate i troškove, ali može i tražiti naknadu druge štete koja je nastala zbog povrede ugovora.³² Na primjer, može zahtijevati nadoknadu kamate na kredit koji je morao uzeti kako bi nadoknadio sredstva koja nije imao zbog nepodmirenog duga. Ako društvo nije ispunilo obvezu isporuke robe ili pružanja usluge, vjerovnik može tražiti naknadu štete u obliku razlike u cijeni koju je platio za pokriće te robe ili usluge. Takav zahtjev vjerovnika za naknadu štete odgovara zahtjevu koji bi mogao postaviti društvu.

Šteta društvu nastaje jer član uprave odgovara za to što društvo nije podmirilo dug prema vjerovniku, zbog čega vjerovnik može tražiti naknadu štete od člana uprave.³³ Time će doći do povećanja obveze društva prema vjerovnicima. U tom slučaju, vjerovnik ostvaruje pravo na naknadu štete neposredno od člana uprave.³⁴ Za takve zahtjeve primjenjuju se opća pravila o nadležnosti suda, pa je nadležan trgovački sud na području sjedišta društva (čl. 34. st. 4. Zakona o parničnom postupku).³⁵ Prije izmjena Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine, za ovakve sporove bio je nadležan općinski sud.³⁶

Budući da je riječ o zahtjevu za naknadu štete, vjerovnik mora dokazati: a) radnju ili propuštanje člana uprave koje je dovelo do toga da dug nije podmiren, b) štetu koju je time pretrpio, c) uzročnu vezu između radnje ili propusta i štete, te d) krivnju člana uprave, osim u slučaju iz čl. 252. st. 3. Zakona.³⁷ Zahtjev se može postaviti samo prema članu uprave koji je svojim djelovanjem ili propustom doveo do nepodmirenja obveze prema vjerovniku. Takvim ponašanjem član uprave nije ispunio svoju obvezu djelovati kao savjestan i odgovoran

³¹ Barbić, J., Pravo društva., cit., str. 859.

³² Ibid.

³³ Orehovec, T., op. cit., str. 131.

³⁴ Odredba čl. 1090. ZOO-a propisuje: "Sud će, uzimajući u obzir i okolnosti koje su nastupila poslije prouzročenja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikovu materijalnu situaciju dovede u ono stanje u kojem bi se nalazila da nije bilo štetne radnje ili propuštanja.

³⁵ Barbić, J., Pravo društva., cit., str. 860.

³⁶ Ibid.

³⁷ Osnova za to da ne treba dokazati krivnju člana uprave društvu u izričitoj je odredbi čl. 252. st. 5. Zakona po kojoj se u slučajevima odgovornosti za štetu zbog razloga navedenih u st. 2. toga članka ne traži gruba nepažnja člana uprave.

gospodarstvenik. Primjer takvog ponašanja može biti nalog osobi koja upravlja financijama društva da ne plati dospjeli dug vjerovniku, već da podmiri tražbinu nekog drugog vjerovnika. Također, član uprave može biti odgovoran ako je, unatoč blokadi računa društva, dogovorio plaćanje drugim vjerovnicima i time oštetio prvog vjerovnika.

Tužba se može podnijeti i u slučaju da društvo ima više od jednog člana uprave ili ako društvo koje je blokiralo račun nije isto društvo koje je odgovorno za dug prema vjerovniku. Ovdje je riječ o različitim pravnim osnovama odgovornosti, pa vjerovnik može podnijeti tužbu protiv oba društva, ali se ne može naplatiti dvaput za istu štetu.

Zahtjev za naknadu štete temelji se na činjenici da vjerovnik nije dobio svoju tražbinu, a dokazivanje štete uključuje dokazivanje visine duga, kamate i drugih troškova. Ako je vjerovnik pretrpio dodatnu štetu, primjerice zbog uzimanja kredita za podmirenje duga, dužan je to dokazati. U slučajevima kada društvo nije ispunilo obvezu isporuke robe ili usluga, potrebno je dokazati štetu nastalu zbog toga, poput razlike u cijeni za robu kupljenu od treće strane nakon neispunjavanja ugovora od strane društva.

Dokazivanje uzročnosti između radnje člana uprave i nastale štete znači dokazivanje da do štete ne bi došlo da je obveza bila ispunjena. Vjerovnik mora dokazati da društvo nije podmirilo dug u trenutku kada je to moglo učiniti, ali da kasnije više nije bilo u mogućnosti to učiniti. Na primjer, mora se dokazati da je društvo nakon neplaćanja tražbine postalo insolventno i više nije moglo podmiriti dug, ili da je društvo sprječavalo plaćanje vjerovnicima koji su blokirali račun.

Ako društvo još uvijek može podmiriti dug, ali to ne želi, vjerovnik može postaviti zahtjev samo prema društvu. Međutim, ako društvo više nije u mogućnosti podmiriti dug, vjerovnik može podnijeti zahtjev protiv člana uprave, ako su ispunjeni uvjeti za njegovu odgovornost za štetu.

Za određivanje krivnje člana uprave postoje dva mjerila. U nekim slučajevima, kao što je slučaj iz čl. 252. st. 3. Zakona, krivnja članova uprave se pretpostavlja, pa je tužitelj ne mora dokazivati. U drugim slučajevima, za odgovornost se traži da je član uprave grubo prekršio svoju dužnost primijeniti pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika. U tim slučajevima teret dokazivanja pada na tužitelja, koji mora dokazati da je član uprave grubo ili namjerno povrijedio svoju dužnost. Gruba povreda podrazumijeva krajnju nepažnju,³⁸ ali u većini

³⁸ Barbić, J., Pravo društva., cit., str. 863.

slučajeva član uprave teško može dokazati da nije bio odgovoran, osobito ako su njegove radnje bile nesavjesne i štetne za društvo.

Član uprave ne bi se smatrao odgovornim zbog grube povrede dužnosti primjene pažnje urednog i savjesnog gospodarstvenika ako nije pokrenuo stečajni postupak kad je postojao razlog za to, što bi moglo biti osnova za podizanje tužbe temeljem članka 252. stavka 5. Zakona. Međutim, u tom slučaju, vjerovnik bi mogao podnijeti tužbu za naknadu štete prema članku 39. stavku 8. Stečajnog zakona.³⁹ Član uprave također ne čini grubu povredu ako je u ime društva sklopio ugovor u vrijeme kada je žiro račun društva bio blokiran, jer nije mogao znati da će račun biti blokiran u trenutku dospijeca tražbine vjerovnika.⁴⁰ Dodatno, za odgovornost člana uprave nije dovoljno samo da je žiro račun bio blokiran u trenutku dospijeca, već je potrebno dokazati da obveza nije bila podmirena zbog blokade računa i da nakon toga društvo više nije moglo podmiriti tražbinu.

Tuženi član uprave može iznijeti iste prigovore koje bi društvo moglo iznijeti protiv vjerovnika, jer bi u tom slučaju, ako bi društvo uspješno iznijelo prigovore, vjerovniku bilo uskraćeno podmirenje tražbine, a time ni šteta ne bi nastala. Vjerovnik ne može svojim zahtjevom protiv člana uprave doći u povoljniji položaj nego da je tražio podmirenje tražbine od društva. Unutarnji odnosi unutar društva ne utječu na pravo vjerovnika jer njegovo pravo na naknadu štete proizlazi iz zakonske zaštite od štetnih radnji društva. Zbog toga se vjerovniku ne može prigovoriti da je društvo oprostilo štetu članu uprave, sklopilo nagodbu s njim, ili da je radnja člana uprave bila utemeljena na odluci glavne skupštine društva. Zakon postavlja vrlo stroge uvjete za to da društvo može oprostiti štetu članu uprave ili sklopiti nagodbu s njim, a ti uvjeti se ne odnose na vjerovnike društva.

Ako bi društvo platilo iznos vjerovnikove tražbine članu uprave, time bi društvo podmirilo obvezu prema sebi, pa vjerovnik ne bi mogao naplatiti svoju tražbinu. Da bi izbjegao ovu situaciju, vjerovnik može pokrenuti ovršni postupak protiv društva ako ima ovršnu ispravu, te zatražiti pljenidbu i prijenos tražbine društva prema članu uprave. Tako bi osigurao pravo na tražbinu i spriječio da društvo plati članovima uprave prije nego što on sam dobije ono što mu je dugovano. Vjerovnik može zatražiti samo pljenidbu tražbine, čime stječe založno pravo na njoj, a u određenom roku mora podnijeti prijedlog za prijenos tražbine. Ako postupak

³⁹ Ibid., str. 864.

⁴⁰ Ibid.

odužuje, može se pokrenuti privremena mjera kojom se zabranjuje članu uprave da plati društvu dok se ne riješi pitanje odgovornosti za štetu.

Za izdavanje privremene mjere, potrebno je dokazati da postoji opasnost da će član uprave otuđiti imovinu ili je na neki način raspolagati, čime bi se otežalo ili spriječilo naplaćivanje tražbine.⁴¹ Ako član uprave plati društvu, vjerovnik može biti oštećen jer bi njegov iznos mogao biti iskorišten u druge svrhe. U tom kontekstu, privremena mjera je opravdana, jer bi plaćanje društvu moglo spriječiti ispunjenje vjerovnikovih prava.

Prema Zakonu o trgovačkim društvima, vjerovnici ovisnih društava imaju pravo podnijeti tužbu protiv članova uprave u slučaju ovisnosti među društvima. Ako između društava postoji ugovor o vođenju poslova, vjerovnici ovisnog društva mogu tražiti naknadu štete od članova uprave vladajućeg društva, ako se tražbina ne može namiriti od samog društva. Ova odgovornost proizlazi iz činjenice da osobe koje upravljaju vladajućim društvom nisu postupale s pažnjom urednog i savjesnog voditelja poslova prilikom davanja uputa ovisnom društvu.⁴²

Za dokazivanje odgovornosti dovoljno je utvrditi običnu nepažnju članova uprave vladajućeg društva,⁴³ a teret dokazivanja pažnje i savjesnosti leži na tuženima. Vjerovnici također mogu podnijeti tužbu protiv članova uprave vladajućeg društva ako je njihovo postupanje povrijedilo zakonske obveze.⁴⁴ Njihova odgovornost je solidarna s odgovornošću osoba koje zakonski zastupaju vladajuće društvo. Bitno je napomenuti da članovi uprave ovisnog društva nisu odgovorni ako su postupali po uputama vladajućeg društva, osim ako je očito da te upute nisu bile u interesu društva.

U slučaju da nema ugovora o vođenju poslova, vjerovnici mogu tražiti naknadu štete od vladajućeg društva i njegovih članova uprave, ako su njihove upute ovisnom društvu dovele do nemogućnosti naplate tražbine.⁴⁵ Odgovornost se ne primjenjuje ako bi uredan i savjestan voditelj nezavisnog društva donio iste odluke. Zahtjev za naknadu štete zastarijeva za pet godina od trenutka kada je tužba mogla biti podignuta.

⁴¹ Čl. 344. st. 1. Ovršnog zakona.

⁴² Čl. 494. st. 2. ZTD.

⁴³ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 866.

⁴⁴ Čl. 495. st. 3. ZTD.

⁴⁵ Čl. 501. st. 2. i 4 ZTD.

Ako je ovisno društvo u stečaju, pravo podnošenja tužbe protiv članova uprave prelazi na stečajnog upravitelja,⁴⁶ koji može preuzeti već pokrenute postupke u korist stečajne mase. Ovo pravilo osigurava jednak položaj svih stečajnih vjerovnika, sprječavajući povlaštenu naplatu tražbina. Članovi uprave mogu izbjeći zahtjev vjerovnika uplatom štete u stečajnu masu,⁴⁷ jer se time vjerovnik namiruje u skladu sa zakonom propisanim redoslijedom.

Ovaj sustav odgovornosti štiti vjerovnike ovisnog društva i osigurava da se njihova prava ostvaruju, bilo izravno putem tužbi, bilo posredno kroz stečajne postupke, uz poštovanje pravila jednakog tretmana svih vjerovnika.

4.3.3 Odgovornost za štetu u slučaju povezanih društava te kod pripajanja i spajanja društva

U slučaju sklapanja ugovora o vođenju poslova društva, vladajuće društvo ima pravo davati upravi ovisnog društva upute vezane uz vođenje poslova društva.⁴⁸ Uprava ovisnog društva može odbiti postupanje prema tim uputama samo ako je očigledno da one nisu u interesu vladajućeg društva niti društava povezanih s njime i s ovisnim društvom u koncernu.⁴⁹ Ako vjerovnici ovisnog društva ne mogu naplatiti svoja potraživanja od društva, mogu podnijeti zahtjev za naknadu štete protiv članova uprave vladajućeg društva. Ta se odgovornost temelji na šteti prouzročenoj ovisnom društvu kada članovi uprave vladajućeg društva nisu postupali s pažnjom urednog i savjesnog voditelja poslova prilikom davanja uputa. Za odgovornost je dovoljna obična nepažnja, pa tužitelj ne mora dokazivati krivnju tuženoga, nego je na tuženome teret dokazivanja da je postupao pažljivo.

Članovi uprave ovisnog društva odgovorni su vjerovnicima tog društva za štetu nastalu povredom dužne pažnje pri vođenju poslova. Međutim, neće odgovarati ako su postupali prema uputama vladajućeg društva koje su bili dužni slijediti. Kada članovi uprave obje vrste društava ne primijene potrebnu pažnju, odgovarat će solidarno vjerovnicima. U slučaju spora hoće li dokazati da su primijenili pozornost urednog i savjesnog voditelja poslova, na njima je teret dokazivanja.⁵⁰ Pravila ZTD-a o odgovornosti članova uprave vladajućeg i ovisnog

⁴⁶ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 867.

⁴⁷ Ibid., str 868.

⁴⁸ Čl. 493. st. 1 ZTD.

⁴⁹ Čl. 493. st. 2 ZTD.

⁵⁰ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 866.

društva u situaciji postojanja ugovora o vođenju poslova primjenjuju se i na uprave glavnog i priključenog društva.⁵¹

Ako ne postoji ugovor o vođenju poslova društva, vjerovnik ovisnog društva može tražiti naknadu štete od vladajućeg društva i njegovih članova uprave, ako su naložili ovisnom društvu da poduzme pravne poslove ili radnje koje su dovele do nemogućnosti podmirenja potraživanja vjerovnika.⁵² Međutim, naknada štete nije obvezna ako bi savjestan voditelj poslova neovisnog društva poduzeo ili propustio istu radnju.

Vjerovnici ovisnog društva također mogu zatražiti naknadu štete od članova uprave tog društva ako oni ne ispunjavaju obveze u izvješću o odnosima s povezanim društvima. Ako ne navedu štetne radnje poduzete na poticaj vladajućeg društva ili propuste zabilježiti da šteta nije nadoknađena, mogu biti odgovorni. U pogledu solidarne odgovornosti uprava obje vrste društava i dokaza o primjeni pažnje, pravila ostaju ista kao i u slučaju postojanja ugovora o vođenju poslova.

Odgovornost za štetu vjerovnicima postoji i u situacijama statusnih promjena društva. Članovi uprave pripojenog društva solidarno odgovaraju za štetu nanесenu vjerovnicima tog društva, osim ako su prilikom revizije imovinskog stanja i sklapanja ugovora o pripajanju postupali s dužnom pažnjom. Za sve zahtjeve vezane uz pripojeno društvo smatra se kao da to društvo i dalje postoji, što znači da se potraživanja i obveze sudionika pripajanja ne spajaju.

Zahtjevi prema članovima uprave zastarijevaju u roku od pet godina od dana objave upisa pripajanja u sudski registar nadležnog suda prema sjedištu društva preuzimatelja. Ovo se pravilo jednako primjenjuje na spajanje društava, pripajanje dioničkog društva društvu s ograničenom odgovornošću i pripajanje društva s ograničenom odgovornošću dioničkom društvu.

4.3.4. Ostvarivanje prava vjerovnika prema članovima uprave za vrijeme trajanja stečajnog postupka

Prema članku 252. stavku 5. ZTD-a, za vrijeme trajanja stečajnog postupka pravo vjerovnika društva prema članovima uprave ostvaruje stečajni upravitelj. Ova odredba uvrštena je u ZTD izmjenama iz 2003. godine.⁵³ Stečajni upravitelj ostvaruje to pravo tako da u parničnom

⁵¹ Frankulin, M., op. cit., str. 699.

⁵² Čl. 501. st. 2. i 4. ZTD.

⁵³ Orehovec, T., op. cit., str. 137.

postupku, koji je vjerovnik pokrenuo protiv člana uprave radi naknade štete, preuzima ulogu tužitelja i zahtijeva da se iznos naknade štete uplati u stečajnu masu.

Zahtjev vjerovnika za naknadu štete od člana uprave ima akcesornu narav prema zahtjevu društva za naknadu štete od istog člana uprave, koji nakon pokretanja stečajnog postupka može podnijeti isključivo stečajni upravitelj. Vođenje takvog postupka u korist društva (stečajnog dužnika) zapravo predstavlja postupanje u korist svih vjerovnika stečajnog dužnika. Na taj način osigurava se ravnopravan položaj vjerovnika društva i poštuje se zakonom propisani redoslijed namirenja tražbina.

Stečajni upravitelj može pokrenuti postupak za naknadu štete protiv članova uprave čak i ako se društvo nagodilo s njima, ako je odustalo od zahtjeva ili ako su članovi uprave djelovali u skladu s odlukom glavne skupštine društva, jer takvi postupci nemaju pravni učinak prema vjerovnicima.⁵⁴

4.3.5. Zahtjev prema članovima uprave koji nisu podnijeli prijedlog za otvaranje stečajnog postupka nad društvom

Prema Stečajnom zakonu, uprava trgovačkog društva ima obvezu predložiti otvaranje stečajnog postupka u roku od 21 dan nakon što društvo postane nesposobno za plaćanje ili prezaduženo.⁵⁵ Ovo pravilo vrijedi za sva trgovačka društva, iako se u Zakonu spominje uprava, što bi moglo navesti na zaključak da se odnosi samo na dionička društva, društva s ograničenom odgovornošću i gospodarska interesna udruženja. Međutim, ovu odredbu treba tumačiti tako da ista obveza vrijedi i za osobe koje vode poslove u javnim trgovačkim društvima i komanditnim društvima.

Stečajni zakon proširuje ovu obvezu, koja je ranije bila definirana samo za dionička društva prema Zakonu o trgovačkim društvima.⁵⁶ Ovo je potvrđeno i čl. 39. st. 7. Stečajnog zakona, gdje se navodi obveza zakonskih zastupnika dužnika, uključujući i fizičke osobe, da predlože otvaranje stečajnog postupka u roku od 21 dan od trenutka nesposobnosti za plaćanje.

Razlozi za otvaranje stečaja su nesposobnost za plaćanje i prezaduženost. Nesposobnost za plaćanje znači da dužnik ne može trajno ispunjavati svoje dospjele obveze, a nije dovoljno da

⁵⁴ Frankulin, M., op. cit., str. 697.

⁵⁵ Čl. 4. st. 10. ZTD.

⁵⁶ Čl. 251. st. 2. ZTD.

podmiri dugove djelomično ili prema pojedinim vjerovnicima.⁵⁷ Također, smatra se nesposobnim za plaćanje ako ima neizmirene obveze dulje od 60 dana koje se nisu mogle naplatiti sa bilo kojeg računa.⁵⁸ Dokazivanje podmirenja dugova moguće je samo javnim dokumentima ili ovjerenim potvrdama financijskih institucija.⁵⁹

Prezaduženost nastaje kada imovina dužnika ne pokriva njegove obveze, osim ako se može razumno očekivati da će nastavkom poslovanja podmirivati dospelje obveze.⁶⁰ Ako odgovorne osobe ne podnesu prijedlog za otvaranje stečajnog postupka na vrijeme, predviđene su kazne, a u nekim slučajevima i odgovornost za štetu prema vjerovnicima.⁶¹

Zakon propisuje da osobe koje su zakonski obvezne predložiti stečaj odgovaraju za štetu ako to ne učine u roku od 21 dan od nesposobnosti za plaćanje. Iako se u Zakonu ne spominje izričito prezaduženost kao temelj za odgovornost, takvo bi tumačenje bilo nepravedno jer bi jednako trebalo odgovarati i za insolventnost i za prezaduženost. U oba slučaja, neispunjavanje obveze vodi istim posljedicama za vjerovnike.

Vjerovnici koji zbog kašnjenja u pokretanju stečaja pretrpe štetu mogu podnijeti tužbu. Moraju dokazati tri stvari: propust tuženog, štetu i uzročnu vezu između njih. Krivnja se pretpostavlja,⁶² dok je na tužitelju da dokaže da je stečajni razlog postojao i da prijedlog nije bio podnesen u zakonskom roku. Sud će odlučivati je li dužnik u tom trenutku bio insolventan ili prezadužen, što često bude predmet spora.

Ako je stečaj ipak bio pokrenut, ali prekasno, štetu čine razlike u naplati tražbina koje bi vjerovnici mogli ostvariti da je postupak pokrenut pravodobno. Nadalje, šteta se može očitovati kroz smanjenje imovine društva ili povećanje dugova nastalih nastavkom poslovanja nakon što je stečaj trebao biti pokrenut. Vjerovnici mogu tražiti naknadu štete za svaki slučaj nepravodobnog ili neprovedenog pokretanja stečaja.

Šteta se može iskazati kroz razliku u podmirenju vjerovnikovih tražbina između stanja koje bi nastalo da je stečajni postupak bio pokrenut na vrijeme i stanja koje je nastalo kasnije. Dokazivanje štete je složeno jer zahtijeva rekonstrukciju situacije koja bi se razvila da je stečajni postupak bio pravovremeno pokrenut. S obzirom na to da često protekne mnogo

⁵⁷ Čl. 4. st. 3. Stečajnog zakona

⁵⁸ Čl. 4. st. 4. Stečajnog zakona

⁵⁹ Čl. 4. st. 5. Stečajnog zakona

⁶⁰ Čl. 4. st. 8. Stečajnog zakona

⁶¹ Čl. 39. st. 8. Stečajnog zakona

⁶² Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 872.

vremena, ponekad i nekoliko godina, takva simulacija može biti iznimno teška, a u nekim slučajevima i nemoguća. Ipak, teret dokazivanja leži na tužitelju, što znači da će ovakvi slučajevi biti rijetki, iako ne isključeni, posebno u situacijama gdje su razlike u imovini ili dugovima društva očite i lako dokazive.

Tuženi može istaknuti prigovor kako bi dokazao da šteta ne bi bila izbjegnuta ni da je stečajni postupak pokrenut na vrijeme. Primjerice, može tvrditi da bi društvo nastavilo poslovati na isti način čak i u stečaju, ili da bi tržišni uvjeti koji su utjecali na rezultate bili jednaki bez obzira na trenutak pokretanja postupka. Također, može navesti da je vjerovnik mogao podnijeti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, osim ako se radi o prezaduženosti za koju vjerovnik nije mogao znati ili ako u tom trenutku još nije bio vjerovnik društva.

Povezanost između propusta tuženog i nastale štete očituje se u lošijem stanju imovine društva zbog nepravovremenog pokretanja stečajnog postupka. Da je postupak bio pokrenut na vrijeme, vjerovnici bi imali pravo sudjelovati u odlučivanju o daljnjem tijeku poslovanja, dok su u ovoj situaciji bili isključeni iz procesa. U obzir treba uzeti i štetu nastalu zbog nepovoljnih događaja, poput prirodnih katastrofa, ako se može dokazati da bi se šteta izbjegla pravovremenim pokretanjem postupka, primjerice kroz osiguranje imovine koje bi stečajni upravitelj osigurao.

Tuženi može pokušati osporiti uzročnost štete time što je, unatoč njegovu propustu, stečajni postupak ipak bio pokrenut zahvaljujući prijedlogu nekog od vjerovnika. U tom slučaju odgovornost bi se mogla odnositi samo na razdoblje između trenutka kada je tuženi morao podnijeti prijedlog i trenutka kada ga je podnio vjerovnik.⁶³

Odgovornost tuženog ne zahtijeva dokazivanje namjere, već je dovoljna obična nepažnja, poput neznanja o obvezi pokretanja postupka ili zaborava. Čak i u slučaju grube nepažnje, tuženom ostaje mogućnost dokazivanja da je postupao pažljivo i savjesno, primjerice pravovremenim podnošenjem prijedloga za stečaj, koji nije bio prihvaćen jer nisu postojali stečajni razlozi.

Ako više osoba ima obvezu pokrenuti stečajni postupak, njihova odgovornost za nastalu štetu je solidarna. To znači da sve osobe koje po zakonu zastupaju društvo dijele odgovornost za štetu uzrokovanu njihovim zajedničkim propustom.⁶⁴

⁶³ Ibid., str. 873.

⁶⁴ Ibid., str. 874.

Zahtjev za naknadu štete zastarijeva u roku od tri godine od zaključenja stečajnog postupka. Ako se šteta može utvrditi tek nakon završne diobe i zaključenja postupka, tada počinje teći rok zastare. Ako šteta nije bila poznata do tog trenutka, primjenjuje se apsolutni rok od pet godina od njezina nastanka, u skladu sa Zakonom o obveznim odnosima.⁶⁵

5. ODGOVORNOST OSOBE KOJA JE ISKORISTILA SVOJ UTJECAJ U DRUŠTVU I ONOGA TKO JE U TOME SUDJELOVAO

Ako netko iskoristi svoj utjecaj u društvu kako bi naveo člana uprave, nadzornog odbora, prokurista ili opunomoćenika da poduzmu radnje štetne za društvo ili njegove dioničare, odgovara za nastalu štetu. Odgovornost prema dioničarima postoji čak i ako je njihova šteta odvojena od one koju je pretrpjelo društvo.⁶⁶ Kod društava s monističkim sustavom upravljanja, odgovornost se odnosi i na utjecaj na članove upravnog odbora i izvršne direktore. Vjerovnici društva, koji ne mogu naplatiti svoje tražbine od samog društva, mogu također tražiti naknadu od tih osoba.⁶⁷

Odgovorne su osobe koje su iskoristile svoj utjecaj da navedu druge na štetne radnje i one koje su u tome sudjele s namjerom i od toga imale korist. Za odgovornost prema vjerovnicima moraju biti ispunjene iste pretpostavke kao za odgovornost članova uprave, uz dodatak da se šteta temelji na iskorištavanju utjecaja i ostvarivanju koristi. Ključna je povezanost između utjecaja i radnje koja je uzrokovala štetu.

Prva pretpostavka je postojanje utjecaja koji je dovoljno jak da potakne vodeće ljude društva na štetne radnje. Taj utjecaj može proizaći iz različitih izvora, poput vlasništva dionica, članstva u tijelima društva, kreditiranja društva, pružanja važnih usluga, političkog utjecaja, pa čak i rodbinskih odnosa. Utjecaj može biti i neizravan, primjerice kada netko kontrolira člana uprave koji djeluje po njegovim uputama.

Druga pretpostavka je da je taj utjecaj iskorišten za navođenje na konkretnu radnju. Nije važno kako se utjecaj provodi niti koji su motivi iza njega. Važno je da je radnja protupravna i da uzrokuje štetu.⁶⁸ Štetan utjecaj može se provesti i glasovanjem na skupštini društva, što proizlazi iz obveze dioničara da postupaju lojalno prema društvu i drugim dioničarima.⁶⁹

⁶⁵ Ibid., str. 875.

⁶⁶ Čl. 273. st. 1. ZTD.

⁶⁷ Čl. 273. st. 4. ZTD.

⁶⁸ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 876.

⁶⁹ Ibid., str. 877.

Primjer takve odgovornosti može biti kada većinski dioničari svojim glasovanjem spriječe donošenje odluke o povećanju temeljnog kapitala društva, iako je to nužno za osiguranje značajnih sredstava za društvo. Ako uprava, slijedeći takvu odluku skupštine, izjavi da društvo ne ispunjava uvjete za ta sredstva, odgovornost za štetu ne snosi uprava već dioničari koji su svojim glasovanjem nanijeli štetu društvu.

Šteta može nastati aktivnim radnjama, poput usmjeravanja sredstava društva na aktivnosti koje mu ne donose korist, uzimanja nepovoljnih kredita, preuzimanja neopravdanih obveza ili davanja kredita pod nepovoljnim uvjetima. Također, šteta može nastati propuštanjem, primjerice, neiskorištavanjem prava društva, neopravdanim oprostom duga ili odustajanjem od naplate potraživanja. U svim tim situacijama, odgovornost leži na osobi koja je iskoristila svoj utjecaj ili sudjelovala u donošenju štetne odluke.

Šteta može nastati na dva načina: smanjenjem imovine društva ili propuštanjem da se imovina poveća.⁷⁰ Kada je šteta počinjena dioničarima, ona mora biti posljedica njihovog položaja kao članova društva, a ne nekih drugih okolnosti. Primjeri takve štete uključuju pogrešne informacije u vezi s ponudom za preuzimanje, "izgladnjivanje" malih dioničara kroz izostanak dividendi, ili pružanje netočnih i nepotpunih informacija.⁷¹

Međutim, šteta koja proizlazi iz pada vrijednosti dionica, poput slučaja gdje dioničar daje društvu kredit koji ono ne može vratiti zbog nesolventnosti, ne ulazi u ovu kategoriju. Za odgovornost osobe koja je koristila svoj utjecaj u društvu zahtijeva se postojanje namjere – to znači da je ta osoba bila svjesna mogućih posljedica svojih radnji i unatoč tome željela da se one dogode.⁷² Gruba ili obična nepažnja nije dovoljna.⁷³ Namjera se ne priznaje u situacijama gdje je cilj radnje bio, primjerice, sprječavanje stečaja ako je osoba s razlogom vjerovala u uspješnu sanaciju društva.

Za odgovornost prema vjerovnicima potrebno je dokazati da je upravo ta radnja ili propust dovela do nemogućnosti da vjerovnici naplate svoja potraživanja od društva. Ništa od toga ne može biti otklonjeno odlukama društva, poput odricanja od zahtjeva ili sklapanja nagodbe.

Uz osobu koja koristi svoj utjecaj, odgovorni su i članovi uprave, nadzornog odbora te, u monističkom sustavu, članovi upravnog odbora i izvršni direktori, ako povrijede svoje

⁷⁰ Ibid., str. 878.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid., str. 879.

⁷³ Pavlović, M., Odgovornost za štetu nesavjesnih članova uprave i nadzornih odbora počinjenu društvu i vjerovnicima društva, Hrvatska pravna revija, Zagreb, 12/2005, str. 39.

dužnosti. Da bi izbjegli odgovornost, moraju dokazati da su postupali savjesno i u skladu sa svojim obvezama. Djelovanje po zakonitoj odluci glavne skupštine oslobađa ih odgovornosti, ali odobrenje nadzornog odbora to ne čini. Osim njih, odgovornost za štetu snosi i osoba koja je imala koristi od radnje, čak i ako ta korist nije bila materijalna. Dovoljno je da je znala za radnju i željela da se ona dogodi, bez obzira na vrstu ili iznos štete.

Korist može biti i posredna, kao u situacijama gdje netko utječe na osobu koja dalje utječe na radnju, primjerice poticanjem uprave na odgađanje naplate potraživanja, što može uzrokovati štetu. Takvu odgovornost može snositi i banka koja potiče velikog dioničara da preko uprave društva garantira za obveze prema njoj ili srodnom društvu.⁷⁴

Postoje situacije gdje odgovornost ne postoji, poput slučajeva gdje se koristi ovlast upravljanja na temelju ugovora između vladajućeg društva i društva kćeri, ili kada je riječ o poslovanju nakon priključenja društava. U takvim slučajevima odgovornost je regulirana posebnim pravilima.

Odgovornost svih navedenih osoba je solidarna, a zahtjevi za naknadu štete zastarijevaju u roku od pet godina. Ovo pravilo vrijedi i za sve što je prethodno spomenuto u vezi s odgovornošću članova uprave.

⁷⁴ Barbić, J., Pravo društva, cit., str. 880.

6. ZAKLJUČAK

Jedno od osnovnih načela Zakona o trgovačkim društvima jest sloboda poduzetništva, koja omogućava maksimalnu kreativnost osoba odgovornih za vođenje poslova društva. Članovi uprave dužni su obavljati poslove iz svoje nadležnosti s pažnjom urednog i savjesnog gospodarstvenika. Kako bi se izbjegla preširoka interpretacija tog pojma, neki autori naglašavaju potrebu za njegovom konkretnijom razradom, što se postiže primjenom pravila poslovne prosudbe. Ovo pravilo omogućava članovima uprave donošenje odluka na vlastitu odgovornost, pružajući im široku slobodu u vođenju društva i donošenju rizičnih poslovnih odluka, pod uvjetom da postupaju s potrebnim stupnjem stručnosti i pažnje.

Primjenom pravila poslovne prosudbe, članovi uprave oslobađaju se odgovornosti za eventualnu štetu nastalu njihovim odlukama ako su te odluke bile opravdane u okviru njihove stručne prosudbe. Međutim, ako nisu postupili s dužnom pažnjom, odgovorni su za štetu nanесenu društvu, dioničarima ili vjerovnicima. U slučaju povrede obveza, članovi uprave odgovaraju društvu kao solidarni dužnici (čl. 252. st. 2. ZTD-a). Njihova odgovornost temelji se na pretpostavci krivnje, a jedini način oslobađanja od odgovornosti jest dokazivanje da pri poduzimanju radnje nije postojala njihova krivnja. Članovi uprave mogu izbjeći odgovornost ako dokažu da su postupali primjenjujući potrebni stupanj pažnje. U nekim situacijama samo pojedini članovi uprave mogu odgovarati kao solidarni dužnici, ako su upravo oni poduzeli štetne radnje, dok su ostali poduzeli sve što su mogli da spriječe nastanak štete.

Odgovornost članova uprave prema društvu temelji se na njihovom položaju i neovisna je o ugovoru o obavljanju poslova koji sklapaju s društvom. Prema čl. 252. ZTD-a, dioničari nemaju pravo postavljati zahtjeve za naknadu štete od članova uprave jer ta odredba služi zaštiti društva, a ne dioničara. Ipak, dioničari mogu tražiti naknadu štete prema čl. 273. ZTD-a u slučaju kada je šteta nastala zbog iskorištavanja utjecaja u društvu, pod uvjetom da je šteta dioničarima neovisna o šteti društvu.

Vjerovnici društva mogu podnijeti zahtjev za naknadu štete prema članovima uprave na temelju čl. 252. st. 5. ZTD-a ako svoje tražbine ne mogu naplatiti od društva. Taj je zahtjev povezan sa zahtjevom društva prema članovima uprave, a vjerovnici traže da im članovi uprave podmire iznos duga društva. Bez ove odredbe vjerovnici bi se našli u nepovoljnom položaju, jer bi morali čekati da društvo pokrene postupak protiv članova uprave. Društvo bi, iz različitih razloga, moglo ostati pasivno, čime bi vjerovnici ostali bez mogućnosti naplate svojih tražbina.

Vjerovnici u okviru zahtjeva za naknadu štete mogu tražiti glavnice koju im društvo duguje, kamate, troškove postupka i ostalu štetu nastalu zbog neispunjenja obveza društva. U slučaju povezanih društava te pripajanja i spajanja, članovi uprave odgovaraju vjerovnicima za štetu prouzročenu povredom dužne pažnje. U stečajnom postupku, kada vjerovnik podigne tužbu protiv člana uprave za naknadu štete, stečajni upravitelj preuzima ulogu tužitelja u ime stečajnog dužnika. Ako stečajni postupak nije na vrijeme pokrenut, vjerovnici oštećeni time mogu samostalno podići tužbu protiv članova uprave.

Članak 273. ZTD-a propisuje da osoba koja svjesno koristi svoj utjecaj u društvu i navede članove uprave, nadzornog odbora, prokurista ili punomoćnike na štetne radnje prema društvu ili dioničarima odgovara za počinjenu štetu. Takva osoba odgovorna je i dioničarima, ako su pretrpjeli štetu, neovisno o šteti društvu. Uz to, solidarno odgovaraju i članovi uprave te nadzornog odbora ako povrijede svoje obveze, kao i osobe koje su imale koristi od štetne radnje, pod uvjetom da su u njoj sudjelovale s nakanom. Primjena ovog članka zahtijeva da je utjecaj treće osobe bio presudan te doveo do radnje koja je prouzročila štetu.

Zakonodavac ostavlja mogućnost oslobađanja članova uprave ili nadzornog odbora od odgovornosti ako dokažu da su postupali uredno i savjesno. Ova odredba ne proširuje njihovu odgovornost, već proširuje krug odgovornih osoba na one koji koristeći svoj utjecaj potaknu članove uprave na štetne radnje. Uprava dioničkog društva vodi poslove društva prema načelima samostalnosti i odgovornosti, što uključuje slobodu u kreiranju poslovnih odluka, ali i odgovornost za njihove posljedice.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Barbarić, K. Odgovornost za štetu članova uprave trgovačkog društva, Slobodno poduzetništvo, Zagreb, 8/2000
2. Barbić, J., Odgovornost članova uprave vjerovnicima za štetu zbog neispunjenja obveza društva, Zbornik Susreta pravnika Opatija, Zagreb, 2012
3. Barbić, J., Osobe koje vode poslove kao odgovorne osobe i određenje predstavnika pravne osobe po zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo praksu, Zagreb, 2/2003, dostupno na http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=129653
4. Barbić, J., Pravo društva, Knjiga druga, Društvo kapitala, Organizator, Zagreb, 2013
5. Frankulin, M., Odštetna odgovornost članova uprave dd-a prema vjerovnicima, Pravo u gospodarstvu, Zagreb, 3/2010
6. Orehovec, T., Odgovornost članova uprave dd-a za štetu nanесenu vjerovnicima, Pravo u gospodarstvu, Zagreb, 1/2004
7. Pavlović, M., Odgovornost za štetu nesavjesnih članova uprava i nadzornih odbora počinjenu društvu i vjerovnicima društva, Hrvatska pravna revija, Zagreb, 12/2005
8. Vukić, H., Građanskopravna odgovornost članova uprave i nadzornog odbora društva za štetu, Odvjetnik: glasilo, časopis Hrvatske odvjetničke komore, 11-12/2009

Propisi:

1. Ovršni zakon, NN 112/12, 25/13, 93/14
2. Stečajni zakon, NN 71/15
3. Zakon o obveznim odnosima, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15
4. Zakon o trgovačkim društvima, NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/1

